

הטרדות מיניות במערכת בריאות הנפש הציבורית

אשפוז במחלקות לבריאות הנפש אינו נושא העולה בכותרות חדשות לבקרים. הסיבות לכך מגוונות, ובין היתר מתקשרות לסטיגמה על מתמודדי נפש, חיסיון, אך גם על אי דווח מצד מתמודדי הנפש עצמם.¹ בתוך עולם זה, ישנה תופעה כמעט מושתקת- הטרדות מיניות במערכת בריאות הנפש הציבורית.

תחילה, נעמוד על האינטרס הציבורי שבחשיפת מידע אודות הטרדות מיניות במערכת בריאות הנפש הציבורית, לאחר מכן נציג את המידע הקיים בתחום, וגם בהקשר של מאושפזים במחלקות בריאות הנפש מכוח אשפוז כפוי במסלול הפלילי. לסיום, נמליץ על הגשת בקשות מידע בתחום.

חשיבות

קיים אינטרס ציבורי להעלות את הנושא לשיח: ישנו קשר חזק בין פגיעה מינית ופגיעה נפשית המתבטא בכך שמחד, נשים מתמודדות עם מוגבלות נפשית חשופות בצורה מוגברת לניצול ופגיעה מינית ומאידך, פגיעה מינית הינה גורם או זרז להתפתחות של פגיעה נפשית.

בתי חולים פסיכיאטריים הינם "מוסדות טוטאליים" אשר יש בהם תרבות של היררכיה, כח ויחסי מרות, בנוסף לשימוש בפרקטיקות כוחניות, כגון: בידוד, קשירה, וטיפול כפוי, הגורמות למוחלשות נוספת בקרב האנשים המאושפזים. נשים מאושפזות פגיעות במיוחד לפגיעה ולניצול מיני במהלך אשפוזם על ידי מאושפז אחר, או איש צוות.² פגיעותם הרבה של אנשים עם מוגבלות הנמצאים במוסדות סגורים ובבתי חולים פסיכיאטריים מוכרת כבעיה מהותית ומערכתית וחוצה מדינות אשר קיבלה הכרה גם במסגרת 'אמנת האו"ם לזכויות אנשים עם מוגבלויות', אמנה שישראל אישרה ב-2012. גם בישראל אנשים המאושפזים בבתי חולים פסיכיאטריים חשופים לא אחת לחוויית הזנחה, ניצול והפרת זכויות: מפגיעה בפרטיותם, ועד לפגיעה מכוונת מילולית.³ פיזית ומינית, כפי שעולה מעדויות של נשים וגברים מאושפזים לשעבר ועדויות של א/נשי מקצוע.⁴

מערך האשפוז הפסיכיאטרי בישראל כולל שלושה עשר בתי חולים: שמונה בתי חולים פסיכיאטריים ממשלתיים, שני בתי חולים המופעלים על ידי שירותי בריאות כללית, שני בתי חולים בבעלות פרטית, ובית חולים אחד בבעלות ציבורית. בנוסף להם קיימות 11 מחלקות לאשפוז פסיכיאטרי בבתי החולים הכלליים ומחלקה נוספת בתוך שירותי בתי הסוהר.⁵ בשנת 2019 אושפזו 18,096 אנשים, מתוכם 11,076 גברים ו-7,020 נשים.⁶

המידע הקיים אודות הטרדות מיניות במוסדות הפסיכיאטריים:

נספח א' לעבודה⁷ מציג את המידע הקיים אודות המוסדות המרכז הרפואי לבריאות הנפש מעלה הכרמל בטירת הכרמל, המרכז הרפואי לבריאות הנפש מזור (מזרע) בעכו, המרכז הירושלמי לבריאות הנפש איתנים כפר שאול, מרכז בריאות הנפש ביפו, המרכז לבריאות הנפש שער מנשה, המרכז לבריאות הנפש באר יעקב, מרכז לבריאות הנפש אברבאנל, והמרכז לבריאות הנפש באר שבע, בשנים 2016, 2017 ו-2018. המידע הקיים מפולח לפי הקריטריונים הבאים: סה"כ התיקים שנפתחו; חלוקה לפי דין משמעותי ודין פלילי; האם ההליך הסתיים בבירור פנים משרדי; הסתיים

¹ ירדן מנדלסון, לא רק כדורים: חמישה צעדים דחופים להבראת מערכת בריאות הנפש, *The Marker* (2021).

² שם.

³ ארגון בזכות - המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלות, **בואו נפתח את זה - אנשים עם מוגבלות במוסדות** (2014).

⁴ וועדת הבירור לעניין: ההגנה על חולי נפש מאושפזים מפני תקיפה וניצול מיני בראשות השופט בדימוס בנציון שרשבסקי, **דו"ח הוועדה** (1991).

⁵ בריאות הנפש בישראל, שנתון סטטיסטי 2019, **משרד הבריאות** (2021).

⁶ שם.

⁷ נתוני נציבות שירות המדינה בנושא טיפול בהטרדות מיניות בבתי חולים, **נציבות שירות המדינה** (2019).

בבית דין למשמעת; האם נסגר משמעת או פלילי; האם העובד התפטר/פוטרו או יצא לגמלאות; כמות התיקים שנשארו פתוחים; כמות התיקים שנשארו פתוחים בהליך הפלילי.

הפרדה מגדרית באשפוז הפסיכיאטרי:

שאלת הבטחון האישי וההפרדה המגדרית באשפוז עלתה גם בישראל עוד בשנות התשעים ונדונה בוועדת שרשבסקי.⁸ מסקנות ועדת שרשבסקי היו שהפרדה מגדרית באשפוז היא חיונית להגנה על מאושפזות ומניעת פגיעה מינית. עם זאת בפועל, מסקנות הוועדה לא יושמו. המידע הקיים אודות חלוקה מגדרית באשפוז פסיכיאטרי לפי בייח וסוג מחלקה?⁹

ממושך גברים	ממושך נשים	אקוטי גברים	אקוטי נשים	מרכז לבריאות נפש
-	-	2	1	באר שבע
-	-	1	1	כפר שאול - איתנים
1	1	1	1	אברבנל
-	-	2	1	באר יעקב נס ציונה
1	-	1	1	לב השרון
-	1	-	-	מעלה הכרמל
-	-	-	-	שער מנשה
1	1	2	בתוך מחלקה (ממושכת)	מזור
-	-	2	1	תל השומר
-	-	-	-	שלוותא - קופ"ח כללית
-	-	-	-	גהה - קופ"ח כללית

אשפוז כפוי (מסלול פלילי):

כאשר בוחנים את האוכלוסייה המתאשפזת במערכי בריאות הנפש בישראל, יש לתת את הדעת לאוכלוסיית המאושפזים במסלול הפלילי. אשפוז במסלול פלילי מתקיים כאשר בית המשפט נותן צו הסתכלות לשם עריכת בדיקה ומתן חוות דעת, בקהילה או באשפוז, לנאשם החשוד לכאורה בביצוע עבירה פלילית תוך היותו חולה בנפשו, על מנת לבחון כשירות להעמדה לדין בגין אותה עבירה או צו לאשפוז כפוי או צו לטיפול מרפאתי כפוי. זאת, לאחר שבית המשפט החליט להפסיק את ההליך המשפטי הפלילי, כי הנאשם לא מסוגל להבין את ההליך המשפטי המתנהל נגדו עקב מחלת הנפש או הנאשם לא כשיר לעמוד לדין מאחר והעבירה הפלילית בוצעה כתוצאה ישירה ממחלת הנפש.¹⁰

הנושא מתחדד כאשר בוחנים אותו בקונטקסט הרציבידיזם. הרצידיביזם בקרב עברייני המין הוא מהנמוכים בקטגוריות העבירות (19.4%) ואילו הסיכון היחסי הוא הגבוה ביותר בקטגוריות העבירה (10%). כלומר אף שהסיכון של עברייני מין לחזור למאסר הוא נמוך, הסיכון של עברייני מין שחזר למאסר בגין עבירת מין גדול מאוד לעומת אסיר שאינו עברייני מין.¹¹

⁸ לעיל, הי"ש 7.

⁹ הילה רימון גרינשפן, טראומה בטיפול - פגיעה מינית ואשפוז פסיכיאטרי: מיפוי שירותים ומדיניות רווחה, נייר מדיניות (2016).

¹⁰ לעיל, הי"ש 1.

¹¹ דרור ולק ואליאב ברמן, רצידיביזם בישראל מאפייני אסירים ומאסר והתמחות, צוהר לבית הסוהר (2015).

מידע הקיים אודות מסלול האשפוז הכפוי:

אחוז הקבלות לאשפוז כפוי: בשנת 2019, 33% מהקבלות לאשפוז היו באשפוז כפוי, 25% הוראות פסיכיאטר, 8% על פי צו חוק לטיפול בחולי נפש ו-0.5% על פי חוק הנוער. אחוז האשפוז הכפוי ירד מ-34% בשנים 2015-2017 ודומה לאחוז בשנת 2014.¹²

מאושפזים באשפוז כפוי לפי גיל ומין: בסוף 2019, 84% מכלל המאושפזים באשפוז כפוי היו גברים בהשוואה ל-58% מהמאושפזים בהסכמה. אחוז הגברים בקרב המאושפזים באשפוז כפוי גבוה בכל הגילים מחלקם באשפוז בהסכמה, 88% מהמאושפזים בגיל 18-24, 86% מהמאושפזים בגיל 25-44, 82% מהמאושפזים 45-64, 77% בגיל 65 ומעלה ו-61% מהמאושפזים באשפוז כפוי עד גיל 17, בהשוואה ל-48%, 62%, 61%, 49% ו-55% בהתאמה, מהמאושפזים בהסכמה.¹³

¹² לעיל, הי"ש 1.

¹³ לעיל, הי"ש 1.

נתוני נציבות שירות המדינה בנושא טיפול בהטרדות מיניות בבתי חולים מיום 19

באוגוסט 2019:

המרכז לבריאות הנפש לב השרון									
שנת פתיחת התיק	סה"כ תיקים שפתחו	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך פנים משרדי	הסתיים בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פוטר פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2017	4	3	1	0	0	1	0	0	3
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0
המרכז הרפואי לבריאות הנפש מעלה הכרמל בטירת הכרמל									
שנת פתיחת התיק	סה"כ תיקים שפתחו	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך פנים משרדי	הסתיים בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פוטר פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	3	2	1	0	0	1	1	0	1
2017	1	0	0	0	0	1	0	0	0
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0
המרכז הרפואי לבריאות הנפש מזור (מזרע) בעכו									
שנת פתיחת התיק	סה"כ תיקים שפתחו	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך פנים משרדי	הסתיים בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פוטר פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2017	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0
המרכז הירושלמי לבריאות הנפש איתנים כפר שאול									
שנת פתיחת התיק	סה"כ תיקים שפתחו	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך פנים משרדי	הסתיים בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פוטר פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	4	3	1	1	0	1	0	0	2
2017	4	4	0	1	0	0	0	0	3
2018	6	6	0	0	0	0	0	0	6
מרכז בריאות הנפש ביפו									
שנת פתיחת התיק	סה"כ תיקים שפתחו	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך פנים משרדי	הסתיים בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פוטר פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	1	1	0	0	0	0	0	0	1
2017	1	1	0	0	0	0	0	0	1
2018	1	1	0	0	0	0	0	0	1

המרכז לבריאות הנפש שער מנשה

שנת פתיחת התיק	סה"כ שפתחו תיקים	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פו טר/ פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	1	1	0	0	0	0	1	0
2017	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	1	1	0	0	0	0	0	1

המרכז לבריאות הנפש באר יעקב

שנת פתיחת התיק	סה"כ שפתחו תיקים	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פו טר/ פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	0	0	0	0	0	0	0	0
2017	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	0	0	0	0	0	0	0	0

מרכז לבריאות הנפש אברבאנל

שנת פתיחת התיק	סה"כ שפתחו תיקים	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פו טר/ פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	0	0	0	0	0	1	0	0
2017	2	2	0	0	2	0	0	0
2018	3	3	0	0	1	0	0	2

המרכז לבריאות הנפש באר שבע

שנת פתיחת התיק	סה"כ שפתחו תיקים	משמעותי	פלילי	הסתיים בהליך בהליך משמעותי בבית הדין למשמעת	נסגר משמעותי	נסגר פלילי	התפטר/פו טר/ פרש לגמלאות	נשארו פתוחים
2016	1	1	0	0	0	1	0	0
2017	2	1	1	0	0	0	0	2
2018	2	1	1	0	0	0	0	2